

Jelena Erdeljan

Prilog proučavanju **marijanske pobožnosti i uz to vezanih elemenata vizualne kulture**

kasnosrednjovjekovnog Balkana

Nekoliko **značajnih primjera zabilježenih** u srpskim pisanim izvorima

Cilj ovoga rada je ukazati na primjere marijanske pobožnosti koja se javlja kod članova srpskih kraljevskih obitelji kasnosrednjovjekovnog Balkana, u razdoblju između 12. i 15. stoljeća, odnosno u vrijeme dinastija Nemanjića i Lazarevića. Posebna pozornost posvećena je primjerima povezanim sa srpskim srednjovjekovnim pisanim izvorima, ponajprije životopisima srpskih vladara. Izdvojeno je nekoliko **amblematskih primjera koji se raspoznaju kao žarišta prema kojima je pobožnost usmjerena**, poput mozaičke ikone Djevice Hodegitrije iz manastira Hilandar, ikone Djevice *Hymeoutes* iz Kuršumlije i ikone Djevice iz Beograda. **Pobožnost prema njima očituje se kroz primjere Stefana (Simeona) Nemanje koji na smrtnoj postelji cjeliva ikonu hilandarske Bogorodice, zatim hodočašća srpske kraljice Simonide, kćeri cara Andronika II i supruge srpskog kralja Milutina, ikoni Bogorodice u Beogradu te u posveti Beograda kao glavnoga grada srpske države od strane despota Stefana Lazarevića Bogorodici, čiji se kult ondje razvio upravo oko spomenute ikone te oko čudotvornog ukazanja dvaju ikona Krista i Djevice Marije na nebu iznad Beograda u trenutku despotove smrti, što je protumačeno kao konačna potvrda Bogorodičine zaštite nad srpskom prijestolnicom.** Polazeći od ovih primjera, u članku se razmatra **ispreplitanje službenih i privatnih aspekata marijanske pobožnosti među članovima vladarskih obitelji na Balkanu i u bizantskome kulturnom krugu, počevši od vremena Komnena, te izrazi marijanske pobožnosti, koja se širila objedinjujući zapadne i istočne devocionalne običaje toga vremena.**

Prijevod s engleskoga: Nikolina Belošević